

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ PANEVĖŽIO PATAISOS NAMUS IR LAISVĖS ATĖMIMO VIETŲ LIGONINĖ

2021-07-15 Nr. 4D-2021/1-669
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius 2021 m. gegužės 11 d. gavo X (toliau vadinama – Pareiškėjas) skundą dėl Laisvės atėmimo vietų ligoninės (toliau vadinama – LAVL arba Ligoninė) ir Panevėžio pataisos namų (toliau vadinama – Panevėžio PN) pareigūnų veiksmų organizuojant jo pasimatymus ir bendravimą su sutuoktine vaizdo skambučiais.

2. Pareiškėjas skunde (toliau vadinama – Skundas) nurodo, kad:

2.1. abu su sutuoktine atlieka laisvės atėmimo bausmes, abu priklauso lengvajai grupei ir abu su artimaisiais turi teisę bendrauti telefonu arba vaizdo skambučiais kiekvieną dieną, tačiau Pareiškėjui su sutuoktine neleidžiama bendrauti nei telefonu, nei vaizdo skambučiais;

2.2. per metus priklauso du ilgalaikiai ir du trumpalaikiai pasimatymai su laisvės atėmimo bausmę atliekančia sutuoktine, tačiau Pareiškėjui pasimatymai į vaizdo skambučius nebuvo pakeisti ir jis negali su sutuoktine palaikyti socialinių ryšių.

3. Pareiškėjas Seimo kontrolieriaus prašo išnagrinėti jo Skundą.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

4. Seimo kontrolierius 2021-05-27 raštu Nr. 4D-2021/1-669/3D-1367 kreipėsi į LAVL administraciją, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes.

LAVL 2021-06-21 raštu Nr. S-2602 informavo, kad:

4.1. Pareiškėjas yra perkeltas į lengvają grupę. 2020-2021 metais Pareiškėjui buvo suteikti šie pasimatymai su sutuoktine:

- 2020-07-21 santuokos sudarymo proga (2 val.);
- 2020-10-02 trumpalaikis 4 val.,
- 2021-05-11–2021-05-13 du ilgalaikiai pasimatymai paeiliui (2 paros);
- 2021-06-16 papildomas ilgalaikis pasimatymas (1 para);

4.2. „Ligoninėje lengvajai grupei priskirti nuteistieji turi teisę ir galimybę kasdien paskambinti telefonu. Pataisos įstaigų ir tardymo izoliatorių vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2020 m. sausio 21 d. įsakymu Nr. 1R-25, 37 punkte nurodyta, kad skambinimui telefonu prilyginamas skambinimas internetine telefonija. Suimtųjų ir nuteistųjų skambinimo ir kalbėjimo telefonu bei vaizdo skambučių įranga tvarkos aprašo, patvirtino Ligoninės direktoriaus 2019-03-14 įsakymu Nr. V-26, 10 punkte nurodyta, kad telefono kortelių valdymo sistemoje vaizdo skambutis prilyginamas paprastam telefoniniam skambučiui. Teisės aktai

nereglamentuoja, kiek vaizdo skambučių nuteistieji gali gauti socialiniams ryšiams palaikyti su artimaisiais ir kiek vaizdo skambučių gali gauti pokalbiams su sutuoktiniu“;

4.3. „2020–2021 metais Pareiškėjui buvo suteikti vaizdo skambučiai socialiniams ryšiams su artimaisiais ir su sutuoktine palaikyti:

- artimiesiems vaizdo skambučiais Pareiškėjas skambino penkis kartus: pusseserei 2020-02-05, 2020-02-14, 2020-02-22, 2020-04-03, 2020-06-24;

- sutuoktinei vaizdo skambučiais Pareiškėjas skambino keturiolika kartų: [...] 2020-12-23, 2020-12-28, 2020-12-31, 2021-01-06, 2021-01-09, 2021-01-15, 2021-01-19, 2021-01-29, 2021-02-16, 2021-03-10, 2021-03-19, 2021-04-03, 2021-04-10, 2021-04-21.

Pažymime, kad ne visi Pareiškėjo rašytiniais prašymais prašyti ir suteikti vaizdo skambučiai galėjo įvykti dėl kito pokalbio dalyvio (nagrinėjamu atveju Pareiškėjo sutuoktinės) teisinės padėties pataisos įstaigoje arba sutuoktinės atsisakymo dėl vaizdo skambučių su Pareiškėju“;

4.4. „Pareiškėjas negali skambinti telefonu sutuoktinei, esančiai Panevėžio pataisos namuose, kadangi nuteistiesiems neleidžiama įsigyti ir turėti pataisos įstaigoje asmeninio telefono, o skambinimo telefonu tarp laisvės atėmimo bausmę pataisos įstaigose atliekančių sutuoktinių teisės aktai nereglamentuoja“;

4.5. „Pareiškėjas kreipėsi į LAVL administraciją su prašymais suteikti jam galimybę paskambinti savo sutuoktinei vaizdo skambučiais, visi prašymai buvo patenkinti ir vaizdo skambučiai suteikti“;

4.6. „Susiduriama su problemomis, organizuojant telefoninius ir vaizdo skambučius su laisvės atėmimo bausmę atliekančiais sutuoktiniais, nes nuteistiesiems neleidžiama įsigyti ir turėti pataisos įstaigoje asmeninio telefono, o skambinimo telefonu tarp laisvės atėmimo bausmę pataisos įstaigose atliekančių sutuoktinių teisės aktai nereglamentuoja.“

5. Seimo kontrolierius 2021-05-27 raštu Nr. 4D-2021/1-669/3D-1366 kreipėsi į Panevėžio PN administraciją, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes.

Panevėžio PN administracija 2021-06-14 raštu Nr. S-1734 informavo, kad:

5.1. „Pareiškėjo sutuoktinė [...] nuo 2017-06-28 yra priskirta lengvajai nuteistųjų grupei“;

5.2. „2020 m. - 2021 m. Pareiškėjui buvo suteikti pasimatymai su sutuoktine:

2020-07-21 suteiktas Trumpalaikis pasimatymas [...], vestuvės (Laisvės atėmimo vietų ligoninėje [...]).

2020-10-02 suteiktas Trumpalaikis pasimatymas su vyru [...] (LAVL).

2021-05-11 suteiktas Ilgalaikis pasimatymas su vyru [...] (LAVL).

2021-05-12 suteiktas Ilgalaikis pasimatymas su vyru [...] (LAVL)“;

5.3. „Lietuvos Respublikos Bausmių vykdymo kodeksas (toliau – BVK) vaizdo skambučių suteikimo bendra tvarka (pagal grupes) sutuoktiniams nuteistiesiems nenumato. Nuteistųjų sutuoktinių teisinė padėtis skiriasi nuo kitų nuteistųjų. BVK nuteistiesiems sutuoktiniams socialiniams ryšiams palaikyti yra numatyti tik pasimatymai. Vadovaujantis BVK 94 str. 6 d. nuteistiesiems sutuoktiniams, kurie abu atlieka laisvės atėmimo bausmę, per metus gali būti suteikiami du ilgalaikiai pasimatymai ir vienas trumpalaikis pasimatymas. Pasimatymais šie nuteistieji sutuoktiniai gali pasinaudoti, jei abu turi teisę gauti norimus pasimatymus. Tačiau, atsižvelgiant į susidariusią situaciją dėl Covid-19 pandemijos paskelbto karantino, kad laikinai buvo sustabdytas pasimatymų suteikimas nuteistiesiems, laisvės atėmimo vietų įstaigų direktoriai 2020-11-17 posėdžio metu nusprendė kompensuojant nesuteikiamus pasimatymus leisti nuteistiesiems išsikeisti priklausantį pasimatymą su sutuoktiniu nuteistuoju į telefoninius vaizdo skambučius (vadovaujantis Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus įsakymo „Dėl rekomendacijų kalėjimų departamentui prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos ir jam pavaldžioms įstaigoms, užtikrinant sklandžią šių įstaigų veiklą valstybės lygio ekstremalios situacijos, paskelbtos Lietuvos Respublikos vyriausybės 2020 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 152, metu patvirtinimo“ 15 ir 16 punktais nuteistėjo pageidavimu

trumpalaikį pasimatymą galima išsikeisti į 3 vaizdo ar telefoninius skambučius, o ilgalaikį – į 5 vaizdo ar telefoninius skambučius“;

5.4. „2020–2021 m. Pareiškėjui su sutuoktine buvo suteikta vaizdo skambučių:

2020-12-21 Ilgalaikis pasimatymas buvo keistas į 5 vaizdo skambučius su vyru [...]

(LAVL), kurie įvyko:

- 1) 2020-12-23;
- 2) 2020-12-28;
- 3) 2020-12-31;
- 4) 2021-01-06;
- 5) 2021-01-09.

2020-12-21 Trumpalaikis pasimatymas buvo keistas į 3 vaizdo skambučius su vyru [...]

(LAVL), kurie įvyko:

- 1) 2021-01-15;
- 2) 2021-01-19;
- 3) 2021-01-29.

2021-03-04 Ilgalaikis pasimatymas buvo keistas į 5 vaizdo skambučius su vyru [...] (LAVL),

kurie įvyko:

- 1) 2021-03-10;
- 2) 2021-03-19.

Likę 3 vaizdo skambučiai nebuvo panaudoti, nes pasibaigė metų laikotarpis, ir nuo 2021-04-01 iki 2022-04-01 skaičiuojamas naujas. Laikotarpis „per metus“ yra skaičiuojamas nuo 2016 m. balandžio 1 d. įsigaliojusių BVK pakeitimų (2015-06-23 LR BVK pakeitimo įstatymas Nr. XII-1818), kai buvo iš esmės pakeistas nuteistųjų pasimatymų reglamentavimas. Nuteistajam per metus (iki kitų metų balandžio 1 d.) neišnaudojus priklausančių (2 ilgalaikių ir 1 trumpalaikio) pasimatymų su nuteistuoju sutuoktiniu – pasimatymai į kitą laikotarpį neperkeliami (nesumuojami). Tačiau nuo 2021-04-01 nuteistasis E. U. ir D. U. vėl įgijo teisę į du ilgalaikius ir vieną trumpalaikį pasimatymus, kuriuos galima pasikeisti į vaizdo skambučius. Tokia pat tvarka taikoma ir suteikiant pasimatymus ar skambučius bendra tvarka pagal grupes.

2021-04-01 Trumpalaikis pasimatymas buvo keistas į 3 vaizdo skambučius su vyru [...]

(LAVL), kurie įvyko:

- 1) 2021-04-03;
- 2) 2021-04-10;
- 3) 2021-04-21“;

5.5. „Lietuvos Respublikos Bausmių vykdymo kodeksas (toliau – BVK) telefoninių skambučių suteikimo bendra tvarka (pagal grupes) sutuoktiniams, kurie abu atlieka laisvės atėmimo bausmes, nenumato. Nuteistųjų sutuoktinių teisinė padėtis skiriasi nuo kitų nuteistųjų. BVK nuteistiesiems sutuoktiniams socialiniams ryšiams palaikyti yra numatyti tik pasimatymai. Pareiškėjui telefoninių skambučių su sutuoktine nebuvo suteikta, tačiau buvo suteikti vaizdo skambučiai“;

5.6. „Pareiškėjo sutuoktinė 2020–2021 m. Panevėžio pataisos namų administracijai pateikė 4 prašymus dėl pasimatymų su sutuoktiniu iškeitimo į vaizdo skambučius ir vaizdo skambučių suteikimo [...]. Visi prašymai buvo patenkinti.“;

5.7. „Organizuojant vaizdo skambučius laisvės atėmimo bausmę atliekantiems sutuoktiniams buvo susidurta su techninėmis problemomis (šiuo metu turima vaizdo skambučių įranga nepritaikyta suteikti skambučius tarp įkalinimo įstaigų), tačiau jos Panevėžio pataisos namuose išspręstos įrengus atskirą kompiuterinę vietą vaizdo skambučiams priimti iš kitų įkalinimo įstaigų vaizdo skambučių įrangos.

Paprastuosius telefoninius skambučius su turima įranga suteikti ir kontroliuoti tarp įkalinimo įstaigų būtų itin sudėtinga“;

5.8. „Taip pat informuojame, kad nuteistiesiems sutuoktiniams Panevėžio pataisos namuose

2021 m. pateikus prašymus buvo suteikiami ir papildomi vaizdo skambučiai soc. ryšiams palaikyti, kai nuteistieji išnaudodavo vietoj pasimatymų iškeistus vaizdo skambučius.“

Tyrimui reikšmingos teisės aktų nuostatos

6. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (BVK):

94 straipsnis. Nuteistųjų teisė pasimatyti su giminaičiais ir kitais asmenimis – „1. Nuteistiesiems leidžiami pasimatymai: trumpalaikiai – iki trijų valandų ir ilgalaikiai – iki vienos paros. Pasimatymų skaičių ir rūšį nustato šio Kodekso 73, 74, 75, 79, 80, 85, 91 ir 152 straipsniai. 2. Trumpalaikiai pasimatymai vyksta specialiose patalpose, įrengtose taip, kad lankytojų ir nuteistojo fizinis kontaktas negalimas. Neatskiriant nuteistojo nuo lankytojų vyksta papildomi trumpalaikiai pasimatymai socialiniams ryšiams palaikyti arba trumpalaikiai pasimatymai su sutuoktiniu, sugyventiniu, artimaisiais giminaičiais ir asmeniu, su kuriuo nuteistasis turi bendrą vaiką, jei nei nuteistasis, nei šis asmuo nėra susituokęs su kitu asmeniu arba neturi sugyventinių ir šis vaikas yra Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka registruotas kaip bendras nuteistojo ir į pasimatymą atvykusio asmens vaikas. Trumpalaikiai pasimatymai vyksta patalpose įstaigos atstovo akivaizdoje, tačiau pokalbio nesiklausoma. Nuteistojo pageidavimu trumpalaikis pasimatymas gali būti pakeistas dviem telefoniniais pokalbiais. 3. Ilgalaikiai pasimatymai leidžiami tik su sutuoktiniu, sugyventiniu arba asmeniu, su kuriuo nuteistasis turi bendrą vaiką, jei nei nuteistasis, nei šis asmuo nėra susituokęs su kitu asmeniu arba neturi sugyventinių ir šis vaikas yra Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka registruotas kaip bendras nuteistojo ir į pasimatymą atvykusio asmens vaikas. Į ilgalaikius pasimatymus atvykusiems asmenims sudaromos sąlygos įsigyti maisto produktų patalpos įstaigų parduotuvėse arba, kai yra galimybių, jiems nemokamai tiekiamas šio Kodekso 173 straipsnio 4 dalyje nurodytas maistas. Į ilgalaikius pasimatymus atvykusių asmenų apsipirkimo patalpos įstaigų parduotuvėse ir maitinimo tvarką nustato Kalėjimų departamento direktorius. Nuteistojo pageidavimu vienas ilgalaikis pasimatymas gali būti pakeistas dviem trumpalaikiais pasimatymais arba keturiais telefoniniais pokalbiais. [...]

6. Nuteistiesiems sutuoktiniams, kurie abu atlieka laisvės atėmimo bausmę, per metus gali būti suteikiami du ilgalaikiai pasimatymai ir vienas trumpalaikis pasimatymas. Pasimatymais šie nuteistieji sutuoktiniai gali pasinaudoti, jei abu turi teisę gauti norimus pasimatymus. Šių pasimatymų vietą nustato patalpos įstaigų, kuriose sutuoktiniai atlieka bausmes, direktoriai. Nuteistųjų pervežimo išlaidas apmoka patys nuteistieji. 7. Nuteistiesiems, kurie laisvės atėmimo bausmę atlieka būdami priskirti paprastajai arba lengvajai grupei, socialiniams ryšiams palaikyti patalpos įstaigos direktoriaus arba jį pavaduojančio pareigūno nutarimu gali būti suteikiami papildomi trumpalaikiai ir ilgalaikiai pasimatymai“;

107 straipsnis. Nuteistųjų teisė sudaryti santuoką – „1. Laisvės atėmimo bausmę atliekantys nuteistieji turi teisę Civilinio kodekso nustatyta tvarka sudaryti santuoką. 2. Laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų santuoka sudaroma vienoje iš patalpos įstaigų, kurioje atliekama bausmė. Nuteistųjų pervežimo išlaidas apmoka patys nuteistieji. 3. Santuokos sudarymo metu nuteistieji gali dėvėti tai progai skirtus drabužius. Patalpos įstaigos direktorius turi teisę suteikti santuoką sudariusiam nuteistajam vieną papildomą ilgalaikį pasimatymą. 4. Santuokos sudarymo patalpos įstaigoje tvarką nustato Patalpos įstaigų vidaus tvarkos taisyklės.“

Tyrimo išvados

7. Pareiškėjas Skunde Seimo kontrolieriui teigė, kad Panevėžio PN ir LAVL administracijos neužtikrina jo teisės į pasimatymus ir bendravimą su sutuoktine vaizdo skambučiais.

8. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnyje yra nustatyta, jog kiekvienas asmuo turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas,

būsto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas. Šio straipsnio turinį papildo Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau vadinama – EŽTT) jurisprudencija. Pagal EŽTT praktiką, asmens sulaikymas ar įkalinimas savo prigimtimi yra privataus ir šeimos gyvenimo ribojimas, tačiau toks ribojimas negali paneigti pačios teisės esmės. Dėl šios priežasties kalinčio asmens teisės į šeimos gerbimą būtinoji dalis yra tai, kad įkalinimo įstaigos administracija padėtų palaikyti veiksmingą bendravimą su artimais šeimos nariais.

Lietuvos Respublikoje įkalinimo įstaigos pareigūnai, siekdami užtikrinti įkaltų asmenų veiksmingą bendravimą su artimaisiais, vadovaujasi nuteistųjų teisę pasimatyti su giminaičiais ir kitais asmenimis reglamentuojančiais teisės aktais. Tiesiogiai nuteistųjų sutuoktinių, atliekančių laisvės atėmimo bausmę, teisė pasimatyti yra įtvirtinta BVK 94 straipsnyje.

9. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad Pareiškėjas su Panevėžio PN kalinčia nuteistąja susituokė 2020-07-21. Nuo santuokos sudarymo iki informacijos Seimo kontrolieriui pateikimo dienos Pareiškėjui su sutuoktine buvo suteikti du trumpalaikiai ir trys ilgalaikiai pasimatymai. Pareiškėjui taip pat buvo leista paskambinti sutuoktinei naudojantis vaizdo skambučiais, kai dėl šalyje paskelbto karantino ir taikomų apribojimų pasimatymai nebuvo leidžiami; buvo suteikta keturiolika vaizdo skambučių.

10. Pažymėtina, kad BVK nereglamentuoja nuteistųjų sutuoktinių, atliekančių laisvės atėmimo bausmės, galimybės skambinti vienas kitam, tačiau LAVL ir Panevėžio PN administracijos sudarė galimybę ir sąlygas Pareiškėjui su sutuoktine bendrauti naudojantis vaizdo skambučiais. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad tokia galimybė ribojama nebuvo, priešingai – visi prašymai bendrauti su sutuoktine buvo tenkinami ir Pareiškėjas šiomis galimybėmis pasinaudojo.

11. Apibendrinus tyrimo metu nustatytas aplinkybes, darytina išvada, kad LAVL ir Panevėžio PN administracijos Pareiškėjui ir jo sutuoktinei suteikė pagal teisės aktus priklausančius pasimatymus, dėl objektyvių priežasčių negalėję vykti pasimatymai buvo pakeisti į vaizdo skambučius, kurie taip pat suteikti, todėl Skundas dėl neužtikrinamos teisės į pasimatymus atmetinas.

12. Įvertinus nuteistųjų bendravimo su artimaisiais ir sutuoktiniais svarbą bei tai, kad tiek LAVL, tiek Panevėžio PN administracijos akcentavo, jog nuteistųjų sutuoktinių skambinimo vienas kitam tvarka teisės aktuose nėra reglamentuota, Seimo kontrolierius išreiškė abejonę dėl teisės paskambinti nuteistiesiems sutuoktiniams realizavimo vėl leidžiant organizuoti pasimatymus. Atsižvelgdamas į tai, Seimo kontrolierius rekomenduoja Kalėjimų departamento direktoriui įvertinti situaciją visose įkalinimo įstaigose ir užtikrinti, kad, vėl leidžiant nuteistiesiems trumpalaikius ir ilgalaikius pasimatymus, kurie dėl šalyje taikomų karantino apribojimų buvo keičiami į paprastus ir vaizdo skambučius, susituokusiems nuteistiesiems ir toliau būtų užtikrinta teisė bendrauti vaizdo telefonijos priemonėmis.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS

13. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 2 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia X skundą dėl Panevėžio pataisos namų ir Laisvės atėmimo vietų ligoninės pareigūnų veiksmų (neveikimo), neužtikrinant jo teisės į pasimatymus su sutuoktine, atmesti.

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJA

14. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 17 punktais, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius Kalėjų departamentui direktoriui rekomenduoja įvertinti situaciją ir užtikrinti, kad visose įkalinimo įstaigose susituokusiems nuteistiesiems, atliekantiems laisvės atėmimo bausmes, būtų užtikrinta teisė tarpusavyje bendrauti ir vaizdo telefonijos priemonėmis.

15. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad informacija apie siūlymų (rekomendacijų) išnagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), **bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.**

Seimo kontrolierių Augustiną Normantą pavaduojanti
Seimo kontrolierė

Milda Vainiūtė